

70 JAAR NA KNEPPELFREED VALT ER VOOR HET FRIES NIETS TE VIERN

Op 16 november van dit jaar voerde Pier21 ter gelegenheid van het 70e jubileum van Kneppelfreed het toneelstuk Kneppelfreed op, in co-productie met De Harmonie in het paleis van justitie te Leeuwarden. De voorstelling had de vorm van een bijzondere rechtszaak waarin de Friese taal en de Friese identiteit terechtstaan. Tijdens de voorstelling waren ook meer dan 20 tolken van de Orde van Registertolken en -vertalers aanwezig.

Op papier is er sinds 1951 veel veranderd voor de Friese taal en identiteit, toen journalist Fedde Schurer zich in het Paleis van Justitie moest verantwoorden voor een hoofdredactioneel artikel, waarin hij protesteerde tegen het verbod om Fries te spreken in de rechtszaal. Destijds werden er buiten knuppels, motoren met zijspan en waterkannonnen ingezet om de demonstranten te bestrijden.

Dit was het begin van de emancipatie van het Fries. Inmiddels wordt de Friese taal beschermd door wetten zoals het Charta van regionale talen en het kaderverdrag van Straatsburg, alsmede de wet gebruik Friese taal en natuurlijk door de anti-discriminatiebepalingen zoals artikel 1 van de grondwet en artikel 14 van het Europees verdrag voor de rechten van de mens.

Taalrechten zijn in de Europese Unie buitengewoon belangrijk, omdat zij ook een waarborg van de Europese Integratie zijn. Juist na het etnisch echec van Joegoslavië waren taalrechten een belangrijke voorwaarde voor Europese integratie. Dat is problematisch zonder het naleven van taalrechten, omdat het unieke diverse karakter en de inclusieve identiteit van de Europese Unie zal vervagen als de taal en identiteit van autonome minderheden niet worden beschermd.

Tijdens het toneelstuk Kneppelfreed werd de toeschouwer er fijntjes op gewezen dat er sprake is van tegenstrijdigheid als je als rechter in je toga gaat protesteren in Polen, terwijl er in je eigen land ook grondrechten worden geschonden.

Ik was zelf getuige van kritische geluiden m.b.t. deze grondrechten tijdens een zitting van de raad van Europa op 5 oktober in Boedapest, waar naast Gaugazen uit Moldavië, etnische Roemenen uit Oekraïne en etnische Hongaren uit Transsylvanië ook etnische Friezen hun zorgen uitten over het onvoldoende naleven van hun taalrechten.

Juist hier wringt nu juist de schoen. De praktijk van de Friese taalrechten staat haaks tegenover alle bepalingen op papier. Zo zijn, door het beleid van het ministerie van veiligheid en Justitie, de vergoedingen van tolken en vertalers zo slecht dat er geen Friese tolken meer beschikbaar zijn om deze taalrechten te waarborgen.

Daarnaast heeft de FNP op 15 november jongstleden de ministers Grapperhaus en Dekker in gebreke gesteld voor het niet tijdig in werking doen treden van het nieuwe artikel 14 van de wet gebruik Friese taal, dat al sinds 1 januari 2014 in werking is getreden. Ook een nieuw rapport van de raad van Europa over het naleven van de Friese taalrechten zal naar verwachting weer harde noten kraken.

Dit terwijl de positie van het Fries nu al zorgwekkend is. Hoewel het wel de tweede rijkstaal is, staat er geen woord Fries in het Nederlands paspoort, een flagrante schending van artikel 1 van de grondwet.

De woorden Koninkrijk der Nederlanden staan immers wel in het Ests in het paspoort, een taal die nog door geen 0,2 procent van bevolking in de Europese Unie wordt gesproken. Ook politiewagens en politie-uniformen zijn eentalig in Friesland, er staan zelfs geen Friestalige borden op de gevel van de rechtbank. Ook gebruikt de rechtbank geen tweetalige stempels.

Eigenlijk is er dus 70 jaar na Kneppelfreed weinig te vieren voor het Fries

Gabor Landman

Verschenen in de 4e Linguaan van het NGTV van 24 December 2021

